

آغاز هفته وقف

باید گفت وقف از مختصات نظام حقوقی و اقتصادی اسلام است. وقف در اسلام دارای ویژگیهایی است.

وقف از نظر قرآن

باید گفت وقف از مختصات نظام حقوقی و اقتصادی اسلام است. وقف در اسلام دارای ویژگیهایی است. وقف عملی است صالح و باقی، و مصداق روشنی است از تعاون و تعاضد، و انفاقی است عاری از منت، و احسانی است خالی از اذیت و بدور از تحقیر شخصیت دیگران، و تصدقی است دایمی و مستمر و بدون ربا، و وامی است بدون اضطراب و تکاثر (سوره مبارکه تکاثر، آیات 1 و 2) و بروز اختلافات فاحش طبقاتی به صورتی معقول مبارزه می شود، و برگ سبزی است که برای انسان ذخیره میشود. (سوره مبارکه مزمل، آیه 20) و سرانجام عاملی است که نام واقف را نیز جاودان می سازد و وی را به نوعی خلود و بقا می رساند.

وقف عبارت است از حبس کردن مال، تصرف نکردن در آن و بخشیدن منفعت های حق استفاده از آن در راه خیر. به عبارتی وقف به معنی نگاه داشتن دایمی اصل مال و بهره برداری از منافع آن برای خیرات است.

این عمل نیک، با 14 قرن سابقه در اسلام، ابتدا با توجه به حدیثی از پیامبر (ص) صدقه جاریه نام داشته است: ««بهترین یادگار و میراثی که انسان از خود بر جای می گذارد 3 چیز است: صدقه جاریه (وقف) که اجر و مزدش به او می رسد، دانشی که پس از او مورد استفاده واقع شود و فرزند شایسته ای که خیري در بر داشته باشد.»

در هر صورت نقش وقف در فعالیت های نیک و خیر و ارائه خدمات به اشخاص و موسسه ها، سرپرستی ایتام، ضعفا، فقرا و مراقبت و توجه بر اوضاع و احوال آنان انکارناپذیر است.

علاوه بر این وقف در عرصه های تاسیس و مدیریت مساجد، مدارس، آموزشگاه ها، دانشگاه ها، کتابخانه ها، درمانگاه ها و حتی آرامگاه ها نیز شرکت می کند. حتی وقف کنندگان به آسایش مسافران نیز توجه داشته اند و استراحتگاه هایی به این منظور در برخی راههای اصلی می ساختند.

به هر حال از آنجا که هیچ محدودیتی برای وقف کننده در نظر گرفته نمی شود، البته تا زمانی که وقف مستلزم گناه و معصیت نباشد، عرصه وقف همچنان رو به گسترش است. در هر حال با وجود این که وقف در طول تاریخ توسط حکومت های مختلف، دوران پر از فراز و نشیبی را گذرانده، اما حکومت هایی هم بوده اند که در عصر آنها، وقف دوران طلایی رشد خود را طی کرده است، مانند دوران عباسیان که توجه شایانی در آن به عمل وقف صورت گرفت، به طوری که درآمد موقوفات سالانه بالغ بر صدها هزار دینار طلا می گردید و نظامیه های بغداد و نیشابور از این طریق اداره می شدند.

در این عصر تشکیلاتی به نام دیوان اوقاف نیز برای رسیدگی به امور وقفی وجود داشت. وقف از قرن چهارم تا هفتم هجری نیز رونقی بسزا داشت، تا جایی که در قرن ششم به دلیل استقبال مردم، سنت حسنه موقوفات به منظور تاسیس مدارس، بیمارستان، کتابخانه و مصارف عامه گسترش فراوان یافت و ضرورت رعایت ضوابط شرعی ایجاب کرد تصدی امور موقوفات بر عهده دانشمندان و علمای دین واگذار شود.

در دوران صفویه نیز به دلیل تنوع فراوان موقوفات و انجام امور ثبت در دفاتر ویژه و مصرف عواید گوناگون آنها براساس مفاد وقف نامه ها، تشکیلاتی مانند وزارت اوقاف برای اولین بار در کشور تاسیس شد. در هر صورت، وقف یکی از عوامل تاثیرگذار در شکوفایی تمدن اسلامی بوده است.

هفته وقف در ایران

سازمان اوقاف و امورخیریه به منظور تحکیم پایه های سنت نبوی وقف، ترویج و نشر فرهنگ اسلامی وقف، معرفی نقش وقف در توسعه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی آموزشی، بهداشتی و... و همچنین ایجاد انگیزه در نیک اندیشان و خیرین به منظور گسترش وقف، با تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی روز 27 صفر را به عنوان روز وقف نامگذاری کرده است.

عناوین روزهای هفته وقف امسال به ترتیب عبارتند از: 27 صفر وقف در سخن و سیره معصومین، 28 صفر وقف و تعظیم شعائر

اسلامی، 29 صفر نقش وقف در ترویج قرآن کریم، اول ربیع الاول وقف و خدمات علمی و آموزشی، 2 ربیع الاول وقف و توسعه عدالت اجتماعی، 3 ربیع الاول نقش وقف در گسترش مدنیت و 4 ربیع الاول، تجلیل از واقفان نیکوکار.

برگزاری نهمین همایش سراسری وقف و امور خیریه در کشور نیز، یکی از دیگر برنامه های سازمان اوقاف در این هفته است. این همایش با هدف تشویق و ترغیب نیکوکاران، تقدیر و تجلیل از واقفان، بخصوص واقفان در قید حیات و نیز واقفانی که در طول یک سال گذشته اقدام به این عمل خدایسندانه کرده اند، متولیان موقوفات، موسسات خیریه درمانی، بهداشتی و موسسات خیریه غیردرمانی، مدرسه سازان و همچنین بررسی مسائل و مشکلات موقوفات و ارائه راهکارهای مناسب، بحث و تبادل نظر درباره احیاء، بهره برداری بهینه و شیوه انجام امور مربوط به موقوفات با حضور و سخنرانی مسوولان کشوری برگزار می شود.

در عرصه های جهانی

در کشورهای اروپایی فکر ایجاد سازمانی که دارای آن به اهداف خیر اختصاص یابد از دیرباز وجود داشته است و هم اکنون بنیادهای خیریه در بیشتر کشورها سهم بزرگی در امور اجتماعی و سیاسی و اقتصادی به عهده دارند، مانند بنیاد نوبل در سوئد.

گرچه موقوفات و بنیادهای وقفی در کشورهای غربی با موقوفات اسلامی تفاوت بسیاری دارند، اما در مواردی که مقصود آنها حل مشکلات عمومی، پشتیبانی، تشویق، ترغیب و ترویج دانش و فن است، وجوه مشترکی دارند.

به هر حال به منظور فعال سازی اوقاف در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی ملل و جوامع اسلامی و رفع کردن مشکلات اقتصادی اقشار فقیر جامعه و همچنین در پاسخ به درخواست تعداد زیادی از کارشناسان مبنی بر ضرورت تاسیس یک نهاد جهانی برای اوقاف اسلامی، بانک توسعه اسلامی به تاسیس بنیاد جهانی وقف در نوامبر سال 2000 میلادی اقدام کرد.

اهداف این بنیاد جهانی براساس مفاد ماده 3 آیین نامه بنیاد از این قرار است:

1- حمایت و پشتیبانی از شبکه ای از موسسات وقفی برای پیگیری و انجام اهداف خیریه شرعی

2- مراقبت و نظارت بر موسسه های وقفی و حمایت از آنها و ایجاد هماهنگی میان آنها

3- کمک به دانشجویان و ارائه بورس تحصیلی در رشته هایی که امت به آنها نیازمندند

4- تاسیس و پشتیبانی از موسسات و برنامه های آموزشی، بهداشتی و اجتماعی

5- مبارزه با فقر برای ریشه کن کردن رنج مردم جهان از طریق توسعه گسترش و توانایی ها

6- تهیه ابزارها و وسایل امدادسانی و ارائه آنها به صورت کالا و خدمات

7- همکاری با دولتهای عضو بانک به منظور وضع قوانین یکسان برای وقف

در هر صورت، وقف به عنوان یکی از پدیده های مهم اجتماعی و فرهنگی جهان اسلام و یکی از ابزارهای رسیدن به توسعه در جوامع اسلامی می تواند در گسترش علم، دانش و فناوری در سطح جامعه نقش سازنده ای داشته باشد.

اجرای علمی و شفاف نیت واقفین از سوی متولیان موقوفات و ادارات اوقاف و تجلیل مستمر از نیکوکاران و تشویق آنها به منظور انفاق مال و تبیین برکات وقف برای عامه مردم، از جمله راههایی است که زمینه رشد و توسعه این نهاد اجتماعی را فراهم می کند.